

Razvoj vokalnih sposobnosti djece rane i predškolske dobi

Grbeša, Matea

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:016340>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

**RAZVOJ VOKALNIH SPOSOBNOSTI
DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI**

MATEA GRBEŠA

Split, 2020.

Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Studij Izvanredni diplomski studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

Predmet Osnove vokalne tehnike s praktikumom

**RAZVOJ VOKALNIH SPOSOBNOSTI
DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI**

Student:

Matea Grbeša

Mentor:

mr. sc. Marijo Krnić, predavač

Split, rujan, 2020.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. VOKALNI APARAT	2
2.1. ANATOMIJA I FIZIOLOGIJA VOKALNOGA APARATA.....	2
2.1.1. Ždrijelo (pharynx).....	2
2.1.2. Grkljan ili grlo (larynx).....	3
2.1.3. Prsni koš (thorax).....	3
2.1.4. Rezonantni prostori.....	4
2.1.5. Dječji vokalni aparat.....	4
3. NASTANAK GLASA	5
3.1. OPSEG DJEČJEGA GLASA.....	6
3.1.1. Govorni i pjevački glas djeteta predškolskoga uzrasta	6
4. DOBNE KARAKTERISTIKE DJEČJEGA PJEVANJA.....	8
5. ELEMENTI DJEČJEGA GLASA	9
5.1. DRŽANJE	9
5.2. DISANJE.....	9
5.3. DIKCIJA I ARTIKULACIJA	10
5.4. RITAM, TEMPO I DINAMIKA	11
5.5. INTONACIJA	12
5.6. UMJETNIČKA IZRAŽAJNOST ILI EKSPRESIJA.....	12
6. VOKALNE MOGUĆNOSTI DJECE RANOGA I PREDŠKOLSKOGA UZRASTA ..	12
6.1. RAZVOJ DJEČJEGA PJEVANJA	13
6.1.1. Kategorije u načinu korištenja dječjega pjevačkoga glasa	14
6.1.2. Faze razvoja pjevačkih sposobnosti.....	14
6.2. ČIMBENICI RAZVOJA VOKALNIH SPOSOBNOSTI DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI.....	15
6.2.1. Vokalne vježbe: Grupni i individualni rad na razvoju vokalnih sposobnosti....	16
6.3. POVEZANOST SLUŠANJA I PJEVANJA	17

6.4. POVEZANOST POKRETA (GESTE) I PJEVANJA	17
6.5. OPASNOSTI ZA GLAS	18
6.6. ODGOJITELJ – METODIČAR GLAZBENE KULTURE U ULOZI RAZVOJA VOKALNIH SPOSOBNOSTI DJECE.....	18
7. PRAKTIČNA PRIMJENA VOKALNIH VJEŽBI U RADU S DJECOM PREDŠKOLSKE DOBI.....	20
7.1. AKTIVNOSTI PROVEDENE U GRUPI DJECE – PRAKTIČNI DIO SEMINARA DIPLOMSKOG RADA	21
7.1.1. Primjeri aktivnosti (vokalne vježbe).....	21
7.1.2. Zapažanja	30
8. ZAKLJUČAK.....	32
9. LITERATURA	33
Sažetak	35
Abstract.....	36

1. UVOD

Pjevanje je jedno od omiljenih aktivnosti djece. Često kao odgojitelji možemo čuti dječje pjevušenje, zvonke mekane glasove koji spontano reproduciraju pjesme koje su čuli u vrtiću, kući ili na nekoj reklami. Ta spontana ljudska ekspresija posebice je zanimljiva kada se pitamo možemo li na nju utjecati.

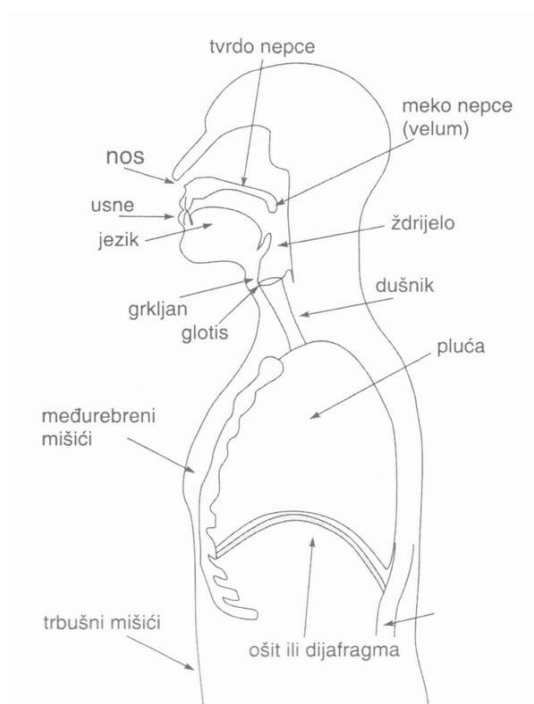
Dijete do sedme godine života se najbrže razvija, stoga je važno upravo u tom razdoblju utjecati na njegove predispozicije tj. njegov glazbeni potencijal. Djecu treba izložiti kvalitetnom glazbenom iskustvu i vokalnoj poduci ako želimo razviti njihove vokalne sposobnosti. No, da bismo to mogli potrebno je poznavati njegove karakteristike.

U ovom radu vokalne mogućnosti djece bit će povezane s usvajanjem i razvijanjem pjevačkih vještina. Prikazat će se anatomija i karakteristike vokalnoga aparata, kako glas u djece nastaje te koliki je opseg dječjega glasa. Nadalje, bit će riječi kako se dječji glas mijenja tokom ranoga i predškolskoga razdoblja te će biti objašnjeno zašto se i na koje sve načine, kroz prikaz raznih aktivnosti koje su provedene u vrtiću, može utjecati na vokalne sposobnosti tj. pjevačke vještine djece ranoga i predškolskog uzrasta.

2. VOKALNI APARAT

Vokalni aparat se sastoji od glavnih organa ždrijela (farinksa), grkljana ili grla (larinksa) i prsnoga koša (pluća, bronhija, dijafragme). Međuovisni su za produkciju glasa ili fonacije zajedno sa svojim rezonantnim šupljinama (tjemene, nosne, usne) (Završki, 1979) (Slika 1.).

Vokalni aparat ili govorni aparat ima tri razine izvedbe: respiratornu ili dišnu, glasovnu ili fonacijsku te izgovornu ili artikulacijsku (fonet.ffzg.unizg.hr/glas-fonacija).

Slika 1 Vokalni aparat

2.1. ANATOMIJA I FIZIOLOGIJA VOKALNOGA APARATA

2.1.1. Ždrijelo (pharynx)

Ždrijelo je organ koji pripada dišnom sustavu, ali i mjesto spoja dišnoga i probavnoga sustava. Omeđen je nepčanim lukovima postranično, a dole jezikom. Nalazi se ispred vratnoga dijela kralježnice, a proteže se od baze lubanje do 6. vratnoga kralješka. Ispred njega nalaze se usna i nosna šupljina s kojima je povezan. Također, povezan je i s ulazom u grkljan te jednjakom koji se na njega nastavlja. Dug je 12-15 centimetara. Povezan je s usnom šupljinom preko ždrijelnog tjesnaca i u kontaktu je s korijenom jezika i jezičnim krajnicima (Čargo, 2018).

2.1.2. Grkljan ili grlo (larynx)

Grkljan je pomičan prema gore i dolje. Glavne funkcije su mu zatvaranje dubljega dijela dišnoga puta te fonacija, odnosno stvaranje glasova. Prilikom gutanja, hrana odlazi u jednjak, a zrak u grkljan. Grkljanski poklopac, epiglotis, zatvara dišni put i priječi prolaz hrane. Skelet grkljana čini nekoliko hrskavica. Hrskavice su dijelom zglobno povezane što omogućuje manje kretnje prilikom okretanja i naginjanja. Zaslužne su između ostalog za sužavanje ili širenje vokalnog procjepa. Najznačajnije su: prstenasta h. (krikoida), štitasta (tiroida) i dvije vokalne hrskavice (aritenoidne). Vezivni spojevi grkljana dijele se na vanjske i unutarnje. Za ovaj rad najznačajniji je unutarnji spoj, *ligamentum vocale* koji prolazi od vrha šiljastog nastavka do unutarnje strane kuta štitaste hrskavice. Oba ligamenta, svojim naborima, omeđuju vokalni procjep. Muskulatura grkljana dijeli se na vanjsku i unutarnju. Obe sudjeluju u približavanju hrskavičnih struktura i napinjanju glasnica, tj. procesu fonacije. Vanjski mišići osiguravaju položaj grkljana u vratu. Za samu funkciju grkljana važni su unutarnji mišići. Sluznica grkljana sastoji se najvećim dijelom od mnogoslojnoga pločastoga epitela i lamine propriae koja je bogata elastičnim vlaknima, limfocitima te serozne i mješovite žlijezde zaslužne za vlažnost sluznice. Limfne žile nalaze se iznad i ispod vokalnoga procjepa i otječu u raznim smjerovima. (Čargo, 2018)

2.1.2.1. Glasnice

Naše su glasnice dio grkljana i prvenstveno se upotrebljavaju za govor. Vibriraju kada ispuštamo zrak iz pluća i uzrokuju pad tlaka. To nam omogućuje stvaranje različitih tonova. Visoki se tonovi dobivaju kada su mišići ždrijela napeti, a duboki tonovi kada su isti mišići manje napeti.

2.1.3. Prsni koš (thorax)

Prsni koš omeđen je prsnom kosti ispred, pobočno rebrima i straga kralježnicom. U gornjem dijelu je sužen i nastavlja se u vrat. Nasuprot, u donjem dijelu je proširen i u potpunosti je zatvoren dijafragmom. Lateralno je zatvoren međurebrenim mišićima. Središnji dio naziva se sredoprse. Dušnik, trachea, cjevasti je hrskavični organ koji se nastavlja na grkljan. Dug je približno 12 cm i iz njega idu glavni bronhi. Glavni bronhi ne ulaze u plućno tkivo. Na njih se dalje nastavljaju sekundarni i tercijarni bronhi, bronhioli i alveole. Traheobronhalno stablo, pluća, prsni koš opskrbljuju glasnice ekspiracijskim zrakom koji služi kao izvor energije za proizvodnju glasa. Frenički živac i 12 parova torakalnih živaca inerviraju dijafragmu, prsne i trbušne mišiće koji služe u fonaciji i disanju. Vrlo bitan mišić, naročito u pjevanju ali i općenito

u fonaciji je ošit (diaphragma). On odvaja prsnu od trbušne šupljine. Ošit je veliki pločasti mišić oblika kupole, izbočen prema gore (Čargo, 2018).

2.1.4. Rezonantni prostori

Rezonantni prostori su Morganinijeve šupljine, ždrijelna (farinks), usna (bukalna) i nosna (nazalna) šupljina. U čovjeka kao rezonancijske šupljine funkcioniraju uglavnom usna i nosna šupljina, ali također određenim dijelom i grkljan, dušnik i donji dio ždrijela, a u širem smislu cijela glava i grudni koš.

Pokretima artikulacijskih organa (jezik, nepce, usnice, obrazi,...) mijenja se oblik i veličina rezonantnih prostora, čime oni u određenoj mjeri pojačavaju ili prigušuju osnovni ton glasnica dajući time specifičnost akustičnom dojmu i slici proizvedenoga glasa, odnosno glasova. Odsutnost ili pojava patoloških rezonantnih frekvencija bitno mijenja strukturu govora, te auditivnom percepcijom otkrivamo pomake u boji, zvučnosti i nazalnosti glasa (Foni.meg.hr/Fonijatrija). Rezonantni prostor ne služi samo formiranju vokala nego oblikuje kvalitetu tona, ljepotu i njegovu jačinu.

Vokalna rezonancija je proces kojemu je osnovni zadatak poboljšati boju ili intenzitet zraka koji ispunjava šupljinu kroz koju prolazi na putu prema van. Različite funkcije koje se odnose na proces rezonancije uključuju pojačanje, obogaćivanje, proširenje, poboljšanje, intenziviranje i produženje zvuka. (hr.wikipedia.org/Pjevanje)

2.1.5. Dječji vokalni aparat

Dječja vokalna anatomija se razlikuje od odrasle. Kako je primarna uloga grkljana zaštititi dišni put od neželjene tekućine i hrane, tako je on postavljen vrlo visoko u vokalnom traktu. Vokalni mišići su poput nježnih grumenčića. Iako se vokalni aparat podosta mijenja tijekom ranijega djetinjstva i dalje ostaje poprilično nerazvijen sve do puberteta. Takav glas sklon je problemima ukoliko se previše forsira. Posebice, ako djeca pokušavaju pjevati pjesme za odrasle u njihovom stilu.

Upravo zbog visoko postavljenoga grkljana djeca imaju mali opseg glasa za pjevanje. Kako muskulatura i ligamenti za pjevanje nisu u potpunosti razvijeni i namješteni njihov govorni glas je ujedno i pjevački. Oni se tek razvijaju između desete i trinaeste godine (Trollinger, 2007).

3. NASTANAK GLASA

Glas je zvuk koji nastaje titranjem elastičnoga tijela nekim mehaničkim putem. „Naizmjeničnim zgušnjavanjem i razrjeđivanjem zraka nastaje vibracija što u našem uhu stvara dojam zvuka. Periodički pokreti zvučnog tijela izazivaju dojam tona, a povremeni pokreti dojam šuma.“ (Riman, 2007, 22). Da bi nastao zvuk, potrebna su dva čimbenika: nešto da udara i nešto što prima udarac, te daje otpor u manjoj ili većoj mjeri, pa prema tome vibrira. „Kod glasa je dah početni impuls koji udara o glasnice u grlu, one se priljubljuju i nastaje titranje. To stvara zvučne valove, a kao rezonator služi prsni koš, ždrijelo ili šupljina iznad grkljana, usta, nos, kosti lica i šupljine glave (sinusi).“ (Berry, 1997, 15). Ton ovisi o dahu koji je pretpostavka stvaranja zvuka. Kvaliteta vokala ovisi o rezonantnom prostoru. Glasnice strujanjem daha proizvode ton. No, tek uporabom rezonantnih prostora i usne šupljine vokalnoga aparata od kojih se procesom rezonancije nastavlja titranje zvuka, dobivamo jači, puniji zvuk, tj. glas koji ima svoju boju. Karakteristike glasa (vokala) su: jačina (amplituda titranja), visina (broj titraja, dužina i napetost glasnica), boja. Boju glasa ne određuju samo genetski oblici tih organa, već se ona mijenja uslijed namjernih promjena rezonantnoga prostora. Tako se može dobiti svijetla ili tamna boja vokala. „Glas se treba pojaviti tzv. mekim postavom, a nikako tvrdim postavom kada se zgusnuti zrak probija kroz sklopljene glasnice, što se često javlja kod dječjeg pjevanja“ (Riman, 2007, 23). Kako bismo oblikovali dječje glasnice i dobili meki postav preporučljivo je vježbati pjevanje pojedinih tonova ljestvice u duljim trajanjima uz pomoć nekih slogova.

Fonacija je pojam koji koristimo u svezi nastanka glasa. Ona je proces stvaranja zvuka glasa uslijed titranja glasnica. Imamo govornu i pjevačku fonaciju, dakle govorni i pjevački glas. U radu s dječjim glasovima dovoljno je razlikovati dvije kategorije fonacije: modalnu ili govornu tj. pjevanje u prsnom registru i visoku pjevačku tj. pjevanje u registru glave (Radočaj-Jerković, 2015). Fleksibilnost glasa rezultat je dinamike u veličini rezonantnih prostora što ga razlikuje od drugih glazbala. Ljudska vokalizacija (fonacija) ima svoj široki spektar boja i smatra se najljepšim glazbenim instrumentom (Kovačić i sur., 2000).

„Dječji glasovi, koji ovladaju tonovima što nastaju korištenjem fonacije iz pozicije registra glave, karakteriziraju se kao zvonki, bogati, svijetli, pokretljivi te predstavljaju ideal zvuka dječjeg glasa“ (Radočaj-Jerković, 2015, 84).

3.1. OPSEG DJEČJEGA GLASA

Vokalni opseg ili opseg glasa je razmak između najviše i najniže note koja se može točno vokalno pogoditi (Kim, 2009). „Dječja su pluća manjeg opsega nego pluća odrasla čovjeka. Prema tome, dijete i u najboljem slučaju raspolaže manjom količinom zraka“ (Završki, 1979, 24). Ta nas činjenica upućuje da se dječje pjevanje mora staviti u okvire mogućnosti dječjega grla izbjegavajući forte i fortissimo.

„Za pravilan razvoj dječjeg glasa jedan je od ključnih uvjeta pravilan odabir pjesama u skladu s opsegom glasa učenika“ (Krnić, 2013, 64). Pjesme koje djeca pjevaju osim po tematici, dijele se na pjesme za mlađu, srednju i stariju skupinu djece. Glavna razlika između te tri skupine pjesama je vokalni opseg. „Dječji opseg glasa nije velik pa su pjesme prilagođene prosječnom opsegu glasa djece pojedinih skupina“ (Gospodnetić, 2015, 86).

1. Mlađa skupina (3 - 4 g.) – e¹ do a¹
2. Srednja skupina (4 – 5 g.) – d¹ do a¹ ili h¹
3. Starija skupina (5 – 7 g.) – c¹ do c² ili e²

Na povećanju opsega glasa treba kontinuirano raditi kako bi se postigli rezultati. Opseg dječjega glasa je veoma mali i postavljen je dobro u registru: soprani f¹ - h¹ i alti d¹ - g¹.

Dječji vokal se sastoji od registra glave (čeonoga) i registra prsa. Dok su glasovi prsnoga registra snažni i grubi, glasovi u gornjem registru su nježni, mekani i slabi. Gornji čeonog registrar treba poticati jer on ne opterećuje nježni glas djeteta. Svaki registrar ima specifičnu boju, a da bi se to izbjeglo treba postaviti ispravnu rezonancu kojoj je polazište u srednjem registru. Pri tome je bitan položaj tijela (uspravan i opušten), mirno lice, jezik koji dodiruje korijen donjih zubiju, otvorena usta u debljini palca, usna šupljina i grlo u položaju izgovora 'ha'. Također važno je koordinirati rad organa za disanje, dijafragme, glasnica i usne šupljine. Cilj vokalnih vježbi je proširiti njegov opseg glasa više od četiri do pet tonova, primjerice kod soprana postići opseg od d¹-a¹ postepeno do d² (Završki, 1979).

3.1.1. Govorni i pjevački glas djeteta predškolskoga uzrasta

Znanost o vokalnim mogućnostima razlikuje dvije vrste glasa: govorni i pjevački. No, kako je područje dječjih vokalnih sposobnosti dugo bilo malo istraženo, sve je više novijih istraživanja koja ukazuju kako za pjevanje i pričanje djeca koriste isti glas. Najčešće u djece

ranoga predškolskoga uzrasta, govor i pjevanje koriste isti mehanizam rada, a to se sve tek mijenja s pubertetom (Rinta, 2009).

Odgojitelji, učitelji, vokalni pedagozi trebali bi uključiti u svoj rad vokalnu edukaciju koristeći različite tehnike istraživanja glasa i vokalne vježbe koje će postepeno u djece stvoriti prijelaz s govora na pjevanje kroz kontinuirano povezivanje ta dva vokalna ponašanja jer dječje vokalne mogućnosti do puberteta prate podjednako govor i pjevanje (Rinta, 2009).

Govorni glas je stoga jednako zahtjevan kao i pjevački i lako ga je dovesti do promuklosti i napetosti ukoliko se predugo govori u uvjetima buke, loše akustike i zagađenoga zraka. Posebice je to važno jer je dječji vokalni aparat osjetljiv i nježan (Kovačić i Buđanovac, 2000).

4. DOBNE KARAKTERISTIKE DJEČJEGA PJEVANJA

Istraživanja su pokazala prepoznatljive vokalne karakteristike djece rane i predškolske dobi. Dijete i prije rođenja reagira na glazbu, a posebice na majčin glas. Dok majka govori ili pjeva stvara se privrženost djeteta za majku. Nakon rođenja dijete po prvi put istražuje mogućnosti svoje vokalizacije kao što su plakanje i gugutanje. Plakanje djeteta u prvim mjesecima života smatra se prvim pjevačkim ponašanjem jer ima određeni ritam i može se odrediti i intonacija.

„Pokušaji pjevanja u obliku imitacije zvukova i melodija iz okoline prisutni su između osmog mjeseca i druge godine života. (...) U dobi od jedne godine dijete je sklono ponavljati tonove iste visine i intonacije paralelno dok usvaja elemente materinskog jezika u obliku "melodioznog gugutanja slogovnih konstrukata jezika“ (Radočaj-Jerković, 2015, 79).

Nakon druge godine napreduju u vokalizaciji, uglavnom pjevaju poznate im melodije uz izmišljene slogove bez značenja. Melodija im služi bogaćenju vlastite igre. Potrebno je djecu te dobi izložiti što više slušanju tuđega pjevanja, dječjega ili odrasloga.

Istraživanja pokazuju kako dvogodišnja djeca imaju dosta ograničen raspon glasa te rade greške u intonaciji. Međutim, istraživanje u Italiji je pokazalo kako dvogodišnja i trogodišnja djeca puno bolje reproduciraju melodije kada im je model učenja imitacije njihova majka ili učitelj/odgojitelj koji je za to specijaliziran (Welch, 2009). U dobi od tri godine dijete razvija snažniji osjećaj za ritam uz mogućnost pamćenja i usvajanja tekstova jednostavnijih pjesama. Pamćenju pridonosi pokret koji ide uz glazbu.

„S četiri ili pet godina djeca počinju otkrivati razliku između pjevanja i govorenja.“ (Radočaj-Jerković, 2015, 80) Pri spontanom pjevanju mogu intonirati veliki raspon tonova, dok je kod pjevanja pjesama kao svjesne i namjerne aktivnosti opseg znatno manji. To je razdoblje kada se razvija osjećaj za tonalitet, promjenu tempa i dinamike (Radočaj-Jerković, 2015). Šestogodišnjaci mogu sigurno i stabilno, intonacijski čisto pjevati u intervalu od d1 do b1 (Radočaj-Jerković, 2015). Stvara se svijest o pjevanju u registru glave, a ne samo u prsnom (govornom) registru koji je kod djece dobro razvijen. Pjevanje u registru glave se često ne koristi. Najveći izazov za dijete predstavljaju pjesme koje uključuju pjevanje u obama registrima.

5. ELEMENTI DJEČJEGA GLASA

Osnovne stavke pjevanja su **disanje, pravilan postav glasa, dikcija, osjećanje ritma, intonacija, dinamika i umjetnička izražajnost**. Sve su te komponente povezane i međusobno ovisne. „Ukratko, vrijednost nekog pjevačkog kolektiva i njegov daljnji napredak uvjetovani su istovremenim usvajanjem i razvijanjem svih navedenih komponenata.“ (Završki, 1999, 20). Šmit (2001) postavlja pak elemente govornoga jezika: **intonacija, ritam, intenzitet, napetost, pauza, tempo, gesta**. Uspoređujući s elementima pjevanja vidimo podudarnost, a to ukazuje na međusobno preklapanje dječjega govornoga i pjevačkoga glasa. Radočaj-Jerković (2015) spominje pod elemente pjevačkoga glasa: **pjevačko držanje, disanje, fonacija i produkcija glasa, dikcija i artikualcija, glazbena ekspresivnost i muzikalnost**. Autori se pretežno slažu oko sastavnica glasa.

5.1. DRŽANJE

U sklopu pravilne vokalne tehnike „potrebno je stvoriti tjelesne uvjete za nesmetan pjevački respiratorni proces“ (Radočaj-Jerković, 2015, 82). Stoga, treba paziti na držanje tijela. Važno je što prije u djece razviti navike pravilnoga pjevačkoga držanja što uključuje pravilno stajanje i sjedenje. Pravilno sjedenje uključuje oslonac u donjem dijelu bedara s težištem prema naprijed, uspravnu kralježnicu i opuštenost mišića. Pravilno stajanje uključuje raspodjelu težine na obje noge, opuštena i pomalo savijena koljena, uspravnu kralježnicu i opuštene ruke položene bočno.

Ako je donji dio leđa u dobrom položaju, ali su ramena spuštena prema naprijed, glava se povlači natrag, kako bi održala ravnotežu i ostala u svom normalnom položaju. Tako rezonantni prostor u vratu postaje pretijesan i ton postaje jači. Postavljanje u određene položaje stvaraju se različite napetosti za vokalnu reprodukciju. (Berry, 1997)

5.2. DISANJE

U problematici vokalnoga izražavanja tj. pjevanja primarno je pitanje disanje jer je ono glavna pokretačka sila za reprodukciju vokala. To je namjerna radnja upravljana voljom. Tako će, za razliku od nesvjesnoga disanja, udisanje pri pjevanju biti nešto kraće, a izdisanje znatno duže. Potrebno je udahnuti što veću količinu daha i potaknuti dijete da namjerno uzima dah. Dah se uzima u stankama, no postoje dugačke fraze tj. držani ton koje je jako teško otpjevati u jednom dahu za djecu jer je obujam prsnog koša djece malen pa ne može primiti veće količine

zraka. Dah se uzima kroz nos jer na taj način u tijelo dolazi pročišćen vlažni i zagrijan zrak. No, prilikom pjevanja kada pjesma nema stanke i brži je tempo potrebno je uzeti brži udah kroz usta, a ne samo kroz nos jer se na taj način dobiva najviše zraka u najkraćem vremenu. Disanje treba učiniti svjesnom namjernom radnjom koja se treba automatizirati vježbom kako bi se dijete koja pjeva moglo koncentrirati na interpretaciju.

„Pjevačko disanje izvodi se pomoću ošita, te ga zato zovemo trbušnim ili ošitnim disanjem. Pritom normalnom disanju pune se pluća zrakom tako da se trbušni mišići rastegnu, ošit se spusti, a prsna šupljina poveća,, (Završki, 1999, 21). „Kada sile, koje nakon udisaja smanjuju kapacitet prsnoga koša, prestanu djelovati, dolazi do izdisaja.“ (Riman, 2007, 20). „Pravilan izdah uključuje otpuštanje, podizanje mišića dijafragme , skupljanje i uvlačenje donjih rebara i kontrakciju, odnosno sužavanje prostora donjega dijela trupa“ (Jerković-Radočaj, 2015, 83). Uloga dijafragme u vokalnoj reprodukciji je da trenutno zadržava zrak udahnut prije pjevanja, omogućava pravilno udisanje zraka, regulira izlaženje zraka u što manjoj količini.

„Da bismo što pravilnije uspostavili koordinaciju rada između dišnih organa i vokalne muskulature, služimo se određenim vježbama. (...) Udisanje valja uvježbati tako što dobro izdahnemo zrak iz pluća, neko vrijeme pričekamo bez disanja i čekamo da se prirodno udahne. Pri takvom udahu prsni koš će ostati miran, a iskočit će samo trbušna stijenka“ (Riman, 2007, 21). Valja paziti pri tome da se ne podižu ramena ni prsa. S djecom možemo prije pjevanja izvoditi vježbe disanja kroz igru. „Vježbe za aktiviranje dijafragme uz pjevanje trebaju biti ritmički žive i pokretne tako da dijafragma bude primorana na okretno udisanje, te na prekidanje strujanja daha“ (Riman, 2007, 21).

5.3. DIKCIJA I ARTIKULACIJA

Dikcija i artikulacija je pravilan i jasan izgovor teksta. „Jasan izgovor teksta kod pjevanja osnovni je preduvjet za izražajno i razumljivo pjevanje.“ (Riman, 2007, 26). U realizaciji dikcije i artikulacije sudjeluje osam organa: čeljust, jezik, zubi, usne, meko nepce, tvrdo nepce, gornje desni i glotis (međuglasnički otvor). Ako ne postoji dovoljna aktivnost sadržaj će biti nejasan. Budući da je pjevanje složena radnja često kod djece, a i odraslih nailazimo na nepravilno izgovaranje teksta. Stoga je potrebno „uvježbavati ispravne pokrete cijelog govornog aparata, ponajprije pokrete jezika i usana“ (Završki, 1979, 32).

Dikcija je način na koji se izgovaraju riječi pri pjevanju. Uključuje izgovaranje cijelih riječi te vokala i konsonanata. „Vokali nastaju tako da vibracije proizvedene na glasnicama različito

rezoniraju u prostoru usne šupljine. Pri izgovoru vokala te su šupljine otvorene, tako da dah slobodno struji, ali je položaj govornih organa, jezika i usnica, za svaki vokal drugačije oblikovan.“ (Riman, 2007, 26). Ispravan izgovor vokala *a*, *e*, *i*, *o*, *u* polazište su kvalitetne dikcije. „Vokali su nositelji melodije i činitelji boje tona“(Jerković-Radočaj, 2015, 84). Dije se na tri skupine *i-e*, vokal *a* i skupinu vokala *u-o*. Počevši od vokala 'u' potrebno je da djeca ne fokusiraju taj glas samo na grlo, što često rade već da taj vokal tvore što više naprijed prema zubima. Kod vokala 'o' ćemo samo neznatnije proširiti usta. Za ispravnu reprodukciju vokala 'a' potrebno je još više otvoriti usta s nepomičnim jezikom. Za drugu skupinu vokala 'e' i 'i' potrebno je nešto više raširiti usta. Kod vokala 'e' podignemo srednji dio jezika ka nepcu, dok kod vokala 'i' još više proširimo usta te još jače podignemo jezik prema nepcu. Prilikom vježbe tih vokala djeca često pretjeruju pokazujući previše prednje zube. „Konsonanti su prema strukturi kratki šumovi, a nastaju u trenutku kad glas proizveden na glasnicama, prepriječeni neki od organa usne šupljine (jezik, zubi, nepce, itd.)“ (Jerković-Radočaj, 2015, 84).

„Vježbe dikcije i artikulacije potrebno je usmjeriti prema istraživanju i osvješćivanju različitih mogućnosti korištenja organa usne šupljine.“ (Jerković-Radočaj, 2015, 84). Cilj vježbi je osloboditi tenzije u području čeljusti, usana i jezika, koje su česte kod djece pjevača. Djeci je dobro dati savjet da pri pjevanju izgovaraju riječi kao da govore osobi koja slabije čuje.

5.4. RITAM, TEMPO I DINAMIKA

“Glazbene vrednote kao izražajna sredstva u glazbi: ritam, melodija, tempo, pauza, dinamika služe u obradi osnovnih sastavnica govora.“ (Šmit, 2001, 17).

Ritam se najjednostavnije može objasniti kao niz tonova i stanki različitoga trajanja. Unutar pravilnoga metričkoga okvira ritam teče slobodno. Djeca često ruše ritmičnost u izvođenju iz bojazni da neće imati dovoljno vremena uzeti dah, stoga kratak zadnji slog tj. ton. Bitno je da odgojitelj kao dirigent daje jasne i točne upute pri radu na ritmu. Također, izvođenje uz glazbenu pratnju im može pomoći pratiti ritam (Završki, 1979). „Ritam i pjevani glas vrlo su bliski i potrebni za dobar i pravilan razvoj govora djeteta“ (Šmit, 2001, 17).

Tempo je određena brzina kojom izvodimo neku melodiju. Tempo se označava različitim stupnjevima brzine: *largo*, *moderato*, *allegro*, *vivace*, *presto* i drugi (Šmit, 2001).

Dinamika je zvukovni kontrast gdje razlikujemo dinamičko nijansiranje: *pianissimo* (pp), *piano* (p), *mezzoforte* (mf) i *forte* (f) gdje kod djece trebamo izbjeći da pjevaju *fortissimo*

zbog nježnosti dječjih glasnica i uopće slabije fizičke konstrukcije. Nijansiranjem izbjegavamo monotoniju a možemo u pjevanju s djecom dodati postepenu gradaciju: crescendo i decrescendo. Prelazeći iz piana u mezzoforte ili forte djeca iz čeonog registra prelaze u grleni što im nesvjesno steže i koči vrat. Potrebno ih je odmah na to upozoriti pokušavajući od djece dobiti jedan mekan i zaobljen forte opuštajući grlo i osjećajući ton u usnoj šupljini (Završki, 1999).

5.5. INTONACIJA

Intonacija ili točnost podudaranja visine tona (pitch-matching accuracy) je definirana kao sposobnost da se pogodi određeni glazbeni zvuk od određene visine. (Kim, 2000)

Da bismo postigli željenu intonaciju potrebno je stvoriti određeni tonski kriterij koji se u glazbenoj praksi zove tonalitetom. Tonalitet je po sebi prirodna pojava prirođena u većoj ili manjoj mjeri (Završki, 1999).

Lošoj intonaciji može pridonijeti klimatske promjene, loše akustična dvorana, nedovoljna koncentracija izvođača, nedovoljna količina zraka u dijafragmi i plućima, naročito onda kada se izvode tonovi u visokim i dubokim registrima, dugo pjevanje na jednom tonu. Nadalje, nesigurnoj intonaciji mogu utjecati i elementi koji se nalaze u samoj strukturi skladbe: mnogo skokova u melodiji, durski trozvuci u mol tonalitetu. Da bi to popravili djeci zadajemo tri do pet tonova solmizacije, a zatim to isto sa slogovima (*mu-ne-ma*) (Završki, 1979).

5.6. UMJETNIČKA IZRAŽAJNOST ILI EKSPRESIJA

Na razvijanje elemenata ekspresivnosti treba započeti usporedo s ostalim elementima razvoja dječjeg pjevačkoga glasa. „Potrebno je kod djece razvijati sposobnost zapažanja i artikuliranja razlika u interpretaciji, poticati ih na uočavanje prednosti i nedostataka različitih izvedaba. Takav pristup će u konačnici, osim u vokalno-tehničko i interpretativnom smislu, pridonijeti i cjelokupnom razvoju djeteta preko usvajanja sustava kulturno-estetskih vrijednosti“ (Radočaj-Jerković, 2015, 85).

6. VOKALNE MOGUĆNOSTI DJECE RANOGA I PREDŠKOLSKOGA UZRASTA

6.1. RAZVOJ DJEČJEGA PJEVANJA

Uzrast do sedme godine je izuzetno važan upravo iz razloga što do tada dijete može najviše učiniti za razvoj svojih bioloških potencijala. „Važno je u predškolskom uzrastu u svakodnevni rad unijeti elemente koji dokazano stimuliraju mentalni razvoj djece, ali i specifične vježbe koje razvijaju koordinaciju pokreta i motoriku“ (Rajović, 2017, 19). Vodeći se tom činjenicom lako je pretpostaviti kako je upravo rana stimulacija idealna za razvoj vokalnih sposobnosti predškolskoga djeteta.

„Pjevanje je temeljna forma razvoja glazbene umjetnosti, a ljudski glas osnova glazbene ekspresije. Posebnost glasa u odnosu na druge glazbene instrumente jesu njegova osjetljivost te iznimna fleksibilnost“ (Kovačić i sur., 2000, 137). Pjevanje je, naravno izvanredan način da se razvije glas. Ono pojačava disanje i prisiljava nas da otkrijemo i koristimo rezonance u grudima i glavi (Berry, 1997). Pjevanje razvija sluh kod djece, njeguje i razvija vokalne sposobnosti, razvija osjećaj za estetiku te afinitete prema istom. Pjevanje zahtijeva usvojenost vokalne tehnike te zdravlje vokalnoga aparata. Ono je „omiljena dječja glazbena aktivnost“ (Radočaj-Jerković, 2015, 77).

Pjevanje je mnogo složenije od samoga govora i temelji se najviše na boji i kvaliteti glasa. Zahtijeva veću kontrolu nad dišnim, rezonatornim i fonatornim sustavom što se ogleda u mnogo većim varijacijama intenziteta, boje i visine glasa. Za pjevanje se smatra da je urođena sposobnost djeteta koja utječe na razvoj i kvalitetu dječjega vokala. No, ono nije jedini čimbenik razvoja vokalnih mogućnosti. Hoće li dijete razviti „pjevački potencijal, zavisi prvenstveno o izloženosti djeteta kvalitetnim glazbenim podražajima i prilagođenoj pjevačkoj poduci. Fenomenu pjevanja ne prilazi se više kao aktivnosti rezerviranoj samo za djecu s urođenim glazbenim sposobnostima, nego kao glazbenom izražavanju koje proizlazi iz naučenih obrazaca glazbenog ponašanja i usvojenih pjevačkih vještina“ (Radočaj-Jerković, 2015, 78).

Pjevanje pjesama posebno utječe na razvoj glazbenih sposobnosti djece i to sluha, ritma, pamćenja, a uz to kulture glasa i vještine pjevanja (Riman, 2007, 18). Pri pjevanju s djecom treba paziti da prati njihov interes te da su motivirana za te aktivnosti. Nadalje, treba izabrati one pjesme koje su prilagođene ranoj i predškolskoj dobi djece, paziti na tempo dinamiku, disanje i dikciju.

„Služenje glasom dijelom je fizički čin u kojem sudjeluju određeni mišići, i upravo kao što atletičar trenira svoje da bi osposobio svoje mišiće, ili kao pijanist koji vježba spretnost svojih prstiju tako i mi vježbom mišića uključenih u baratanje glasom možemo proširiti njegovu zvukovnu mogućnost.“ (Berry, 1997, 14).

6.1.1. Kategorije u načinu korištenja dječjega pjevačkoga glasa

1. Predpjevači ili nepjevači – ne intoniraju melodiju već pjevuje u opsegu svoga govornoga glasa
2. Pjevači u govornom opsegu – slabo intoniraju pjevanje unutar svoga maloga opsega govornoga glasa
3. Nesigurni pjevači – su pjevači koji uspijevaju održati zadanu intonaciju, no zbog nesigurnoga korištenja registara odaju dojam nestabilnosti.
4. Pjevači početnoga registra – stabilno intoniraju i održavaju melodiju u okviru svoga govornoga glasa
5. Pjevači – su sigurni i stabilni u obama registrima i na prijelaznim tonovima, dobre intonacije i lijepo oblikovanoga glasa (Radočaj-Jerković, 2015, 80-81).

6.1.2. Faze razvoja pjevačkih sposobnosti

1. Orijentacija na riječi pjesme
2. Svjesnost za potrebom točnijeg melodijskog intoniranja
3. Intonativno točno pjevanje
4. Povećana točnost u intoniranju melodije (izazovi u slučaju modulacije i ostalih intonacijskih izazova)
5. Potpuna pjevačka sigurnost (dijete ne pravi melodijske greške i sigurno vlada registrima) (Radočaj-Jerković, 2015, 81).

6.2. ČIMBENICI RAZVOJA VOKALNIH SPOSOBNOSTI DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI

Na razvoj vokalnih mogućnosti veliki utjecaj unutarnji faktori kao što su dob pa čak i spol. Naime, statistički djevojčice pokazuju bolju intonacijsku točnost od dječaka. Iako je odrastanje značajan faktor razvoja i vanjski faktori (vrsta, učestalost i intenzitet poduke) utječu na vještinu pjevanja. Djeca koja su izložena bogatijoj glazbenoj okolini pokazuju bolje vokalne sposobnosti (Kim, 2000). Iako su istraživanja pokazala kako se pjevanje razvija odrastanjem, pokazala su također da ako djecu podučavamo pjevanju, statistički će pokazati manje greške u pjevanju u starijim razredima škole (Gazdag i Warren, 2001).

„S radom na vokalnom obrazovanju djece moguće je započeti vrlo rano, budući da djeca pokazuju izrazitu sklonost za ovu aktivnost,, (Jerković-Radočaj, 2015, 85). Da bismo postigli napredak, nužno je sustavno djelovati na razvijanju pojedinih elemenata vokalne tehnike, koja mora biti prilagođena mogućnostima i razvojnim potrebama dječjega pjevačkoga glasa. „Te je potrebe moguće promatrati kroz kategorije usvajanja navika, sposobnosti i vještina pravilnog pjevačkog držanja, disanja, fonacije i produkcije glasa, dikcije i artikulacije, glazbene ekspresivnosti i muzikalnosti,, (Jerković-Radočaj, 2015, 85). S djecom bismo trebali raditi takve vježbe koje bi pobudile volju i interes. Vježbe bi trebale sadržavati primjere koji su odgojno i estetski vrijedni i primjereni dobi. Vokalne vježbe s naglaskom na pjevanje pokazale su se uspješnije čak od metoda pamćenja različitih tonova i razlikovanje intonacija. Pjevanje pjesmi napisane u molu i duru pomogle su poboljšati dječje pjevačke sposobnosti. Djeca imaju bolje rezultate kada pjevaju melodije harmonijski tradicionalno-tonske pratnje (Rutkowski, 1996). Da su vokalne vježbe izuzetno korisne tijekom predškolskoga razdoblja pokazalo je jedno istraživanje provedeno na trogodišnjoj djeci iz Pariza. Naime, njihova sposobnost u točnom i intonacijskom pjevanju se uvelike razvila. Također, ona djeca koja su prakticirala vokalne vježbe puno prije su pokazala superiornost u vokalnim mogućnostima nad svojim vršnjacima koji nisu imali takvo iskustvo (Smith, 1963).

Odgojitelji trebaju biti svjesni da trenutna pjevačka reprodukcija ne mora biti indikator djetetovih stvarnih vokalnih mogućnosti jer su djeca često nedosljedna u svom pjevanju. U predškolskom odgoju i obrazovanju zbog prirode djetetova učenja preporučljivo je imati kratke ali učestale vokalne vježbe (Rutkowski, 1996). Oko 18% djece nije u mogućnosti pjevati najjednostavnije pjesme, a tokom godina postotak se povećava. Od djece i odraslih se očekuje da znaju otpjevati jednostavne melodije, te ukoliko oni nisu za to osposobljeni nailaze na

podsmijeh, uvrede i osjećaju sram pri pokušaju pjevanja. Problem je što često laici pa i glazbeni učitelji/odgojitelji poistovjećuju vokalne mogućnosti s njihovom sposobnosti za glazbu. Ta se korelacija pokazala upitnom (Rutkowski, 1996). Međutim, pokazalo se da djeca s razvijenijim glazbenim sluhom pokazuju veći interes za pjevanje i češće od druge djece pjevaju što sigurno pospješuje njihov daljnji razvoj vokalnih sposobnosti (Gospodnetić, 2015).

Učenje pjesama započinje prvo učenjem teksta, dodavanje ritma pa intonacije i tonaliteta. Upitno je koliko je taj raspored dobar. Oduzimanjem riječi i učenje prvo tonova i ritma prema jednom istraživanju utjecalo je na napredak glazbene sposobnosti i vokalne točnosti (Gazdag i Warren, 2001). Djeca točnije pjevaju kada se pjesmi oduzmu riječi i umjesto njih pjevaju ponavljajuće slogove poput *'la, la, la' ili 'bum, bum'* (Kim, 2000).

6.2.1. Vokalne vježbe: Grupni i individualni rad na razvoju vokalnih sposobnosti

Vokalne vježbe za razvoj vokalnih mogućnosti rade se grupno, individualno ili u parovima. Općenito individualni i rad u manjim grupama pokazao se efektivnijim za razvoj vokalnih mogućnosti djece, no nepraktičnim u predškolskim ustanovama. Stoga, za razvoj vokalnih mogućnosti djece predškolskoga uzrasta preporučljivo je raditi u većim grupama jer je i to pokazalo uspješnost (Rutkowski, 1996). „Iskustva su pokazala da je pjevanje u grupi predškolskih učenika omogućilo spontaniju i prirodiju emisiju glasa, a time i poboljšanje cjelokupne tjelesne napetosti“ (Šmit, 2001, 37). Pjevanje smanjuje i psihičku napetost koja vrlo često kod djece uzrokuje brzopletost u govoru, mucanje i slično (Šmit, 2001).

Istraživanja na ovu temu pokazuju različite rezultate. Neka govore kako djeca uspješnije i točnije pjevaju individualno, nego u grupama. Druga istraživanja pak tvrde da djeca točnije pjevaju u grupnom okruženju. Prema tome Gazdag i sur. (1996) zaključuju kako bi idealna za razvoj vokalnih sposobnosti djeteta bila upravo kombinacija oba tipa vježbi. Isključivo vježbanje glasa individualno ili u paru je generalno neizvedivo u predškolskim ustanovama. Nužno je provoditi takve aktivnosti i u grupi djece. K tomu, američko istraživanje iz 1958. i 1959. godine pokazalo je kako su vokalne vježbe s većom grupom djece bile uspješne i to s djecom u dobi od tri i četiri godine. Iako nije bilo nikakvoga individualnoga rada, djeca su napredovala u svom intonacijskom pjevanju (Smith, 1963).

Ukoliko odgojitelj, učitelj i glazbeni pedagog rade većinom u grupnom načinu s djecom, zbog uvjeta rada u predškolskim ustanovama, moraju poznavati prosječne intonacijske mogućnosti djece i započeti s takvom koja je laka za većinu (Jinyoung, 2000). Također, trebao

bi prepoznati individualne probleme u grupnom radu jer na taj način možemo pomoći svakom djetetu da usvoji točnije pjevanje.

6.3. POVEZANOST SLUŠANJA I PJEVANJA

Djeca osim što vole reproducirati svojim vokalnim aparatom, uživaju i slušajući živi pjevani glas. Dijete će uvijek pokušati reproducirati ono što čuje. Za razvoj vokalnih sposobnosti i razvoju govora treba njegovati slušanje u ranoj dječjoj dobi. Takvo slušanje zove se audijacija.

Audijacija je sposobnost slušanja i razlikovanja tonova, intonacije, ritma, tempa itd. Razvoj sluha prati razvoj glasa. Već od rođenja djeca vokaliziraju istražujući što sve njihov vokalni aparat može. Kako odrastaju i sazrijevaju uče razne zvukove organizirati u jezik (govor) i pjesmu (pjevanje). Glazbeni odgoj uvijek počinje prvo s prvim dječjim instrumentom, a to je njegov glas. Zahvaljujući vlastitom glasu djeca lakše uče ostale instrumente (Garner, 2009).

6.4. POVEZANOST POKRETA (GESTE) I PJEVANJA

Značajna je povezanost između pokreta (geste) i pjevanja. Istraživanja su pokazala veliku ulogu pokreta u formiranju glasa. Osim što pokret daje fizičku potporu glasu surađujući s vokalnim organima veliku ulogu ima u dinamici i ekspresivnosti pjevanja (Liao i Davidson, 2007).

Određeni pokreti mogu uvelike pomoći djeci da lakše i sigurnije postignu, održe i osvijeste ton i intonaciju. Jaka gesta i pokret dati će jači i intenzivniji vokal u djeteta i obrnuto. To je korisno kada želimo postići dinamičnost u pjevanju. Iako geste i pokreti u pravilu pomažu vokalnom izražavanju, mogu biti i otežavajući faktor ako se ne izvode ispravno u skladu s onim što želimo postići u pjevanju. Geste osim u pjevanju još je korisnije koristiti u vokalnim vježbama. Potrebno je da odgojitelj daje jasne verbalne upute potičući dječju simboličku igru (imaginaciju) prilikom izvođenja gesti koje će poduprijeti dječje vokalne sposobnosti. Pokret se treba stopiti s glasom; on daje fokus djeci, usmjerava pjevanje, njegovo trajanje, daje mu dodatni doživljaj (Liao i Davidson, 2007).

6.5. OPASNOSTI ZA GLAS

Glas je nevjerojatno osjetljiv na bilo kakav osjećaj nelagode. U svakodnevnom životu i najmanja nervoza ili ne vladanje situacijom djeluju na glas. ako postoji napetost u vratu, a želi se postići jak glas, forsira se grlo što nije dobro (Berry, 1997). „Pjevanje u visokom registru traži veći napor, pa često u djece zvuči oporo, a ne prirodno i ležerno“ (Završki, 1999, 33). Problematično govorno ponašanje uključuje preglasan govor, vikanje, govor izvan prihvatljivog raspona glasa i slično. Vokalna higijena je briga za glas a sastoji se od izbjegavanja govorenja i pjevanja u buci, uredan ritam spavanja, zdravu ishranu te dobru psiho-fizičku kondiciju (Kovačić i Buđanovac, 2000).

Dijete koje pokušava od svoga glasa proizvesti ono što učitelj želi, možda će to napraviti na potpuno nezdrav način za glas. Najbolji način za prepoznavanje toga je promatranje djeteta dok pjeva. Je li se glas napreže, podiže li se brada ili se pritišće prema prsima. Dok djeca ne mogu pjevati koristeći *vibrato*, a to za njih nije poželjno ni zdravo, preporučljivo je da oni koji s djecom pjevaju, pjevaju s vibratom jer je on pokazatelj zdravoga odrasloga glasa. Bilo bi štetno za glas ga ne koristiti ga ukoliko je riječ o vokalnom učitelju, odgojitelju ili glazbenom pedagogu (Trollinger, 2007).

6.6. ODGOJITELJ – METODIČAR GLAZBENE KULTURE U ULOZI RAZVOJA VOKALNIH SPOSOBNOSTI DJECE

Zadatak podučavanja djece pjevanju je velik izazov, jer što više učimo o tome, više shvaćamo koliko je pjevanje složeno i međusobno povezano s ostalim područjima glazbenog razvoja. U metodici glazbene kulture nedovoljno se vremena posvećuje razvoju dječjih vokalnih sposobnosti. Razvoj vokalnih sposobnosti treba započeti što prije zbog toga što će to usaditi ponašanja i navike koja će pozitivno utjecati na nadolazeće godine (Gazdag i Warren, 2001).

Pred odgojiteljem su veliki izazovi. No, predškolska ustanova može ostvariti suradnju s glazbenim pedagogom na području napretka svih glazbenih mogućnosti pa tako i vokalnih sposobnosti (Jurkić, 2016).

Odgojitelj treba biti dobar model oponašanja kojega će djeca što vjernije imitirati (Riman, 2007). Što djeca imaju kvalitetniji model učenja to će sigurno vokalno više napredovati.

Pjevanje pjesama će biti uspješnije i točnije. Odgojitelj bi trebao biti educiran na koji način zagrijati svoj glas, jer da bi mogao pomoći djeci potrebno je da zna kako svoj glas unaprijediti raznim vježbama i tehnikama pjevanja. Ako odgojitelj želi naučiti djecu da pjevaju određenu pjesmu potrebno je njegova vokalna spremnost i uvježbanost pjesme. Za odgojitelja je bitno da pjeva točno, a manje pjeva li lijepo. Preporučljivo je da pjeva što je više moguće jer na taj način omogućava djeci iskustvo slušanja pjevanja što je važni aspekt u razvoju vokalnih sposobnosti. Pjevanje treba uvrstiti u svakodnevne aktivnosti. Umjesto čitanja nekoga dijela priče, odgojitelj može i improvizirati pjevanjem. Djeca često s interesom i veseljem reagiraju na takve aktivnosti. Uvijek je dobro djeci dati početnu intonaciju prilikom učenja pjesme, svojim glasom ili pak instrumentom. K tome, odgojitelj uvijek mora birati pjesme koje su prilagođene dječjem opsegu glasa (Gospodnetić, 2015).

Kada odgojitelj tek uči djecu neku pjesmu može izbaciti riječi jer se pokazalo da to usmjerava djecu na točniju intonaciju. Također, djeca lakše zadržavaju točnu intonaciju kada odgojitelj ili glazbeni pedagog pjeva zajedno s djecom. Pjevajući potpuno samostalno neku pjesmu djeca lako padnu s intonacijski željene visine (Kim, 2000).

Pokazalo se kako je poželjnije da osoba koja radi na dječjem pjevanju i podučava djecu je žena jer se njezin glas najviše poklapa s dječjim. Ako pak muškarac radi s djecom trebao bi koristiti svoj *falsetto* (Gazdag i sur., 2001).

„Ako dijete pjeva pjesmu na svoj način, a ne onako kako je čulo od odgajatelja, nije na nama da ispravljamo dijete (...) Neproduktivna kritika odgojitelja u vezi s glazbenom improvizacijom djece najteža je povreda dječjega samopouzdanja, čak i samosvijesti“ (Gospodnetić, 2015, 87).

7. PRAKTIČNA PRIMJENA VOKALNIH VJEŽBI U RADU S DJECOM PREDŠKOLSKE DOBI

S obzirom na to da djeca u predškolskoj dobi pokazuju veliki interes za glazbu i pjevanje, preporučljivo je započeti s pjevačkom podukom. Do polaska u školu djeca će u okviru predškolskih ustanova ovladati određenim repertoarom dječjih pjesama manjega melodijskoga opsega, koji će predstavljati temelje daljnjega napredovanja u pjevanju (Radočaj-Jerković, 2015). Potrebno je sustavno djelovati radeći na glazbenoj memoriji i kvalitetnoj vokalnoj edukaciji.

Vježbama je potrebno proširiti taj opseg kako bi iz govornoga registra prešao u pjevački registar. Razne imitacije zvukova, životinja i izmjenični govor u različitim registrima pomažu u ujednačavanju i stvaranju prijelaza između tih dvaju registara dječjega glasa.

U radu u grupi predškolske djece moguće je raditi na vježbama za razvoj posebice nekih sastavnica pjevačkoga glasa poput disanja, držanja, dikcije i artikulacije. Vježbe pjevačkoga držanja potrebno je usmjeriti na vježbe koje doprinose pripremljenosti tijela za trenutno poboljšanje pjevačke izvedbe (zagrijavanje, istežanje, opuštanje). Posebnu skupinu čine i tjelesne vježbe, kojima se kod djece moguće u početku nesvjesno vježbati, a kasnije i osvijestiti pojedine pjevačke funkcije kroz osvješćivanje rada respiratorne muskulature (Radočaj-Jerković, 2015). Vježbama disanja moguće je kod djece otkloniti često plitko disanje koje se manifestira dizanjem ramena pri udisaju. Također, trebalo bi usvojiti kontrolu daha, odnosno njegovo zadržavanje pri izdisaju. Vježbe za dikciju najzastupljenije su vježbe za razvoj vokalnih mogućnosti kod djece predškolske dobi. U radu s najmlađim pjevačima moguće je zamijeniti apstraktne melodijske obrasce i slogovne kombinacije vježbi s konkretnim i djeci bliskim slogovnim i melodijskim frazama (imitacija zvona, vlaka, sata, zvukova u prirodi, glasanje životinja (Radočaj-Jerković, 2015).

„Nužno je vježbanje učiniti zanimljivim te sadržajno i didaktički prilagoditi vježbe dobi i mogućnostima djece.“ (Radočaj-Jerković, 2015, 83). Kako djeca uče kroz igru tako aktivnosti s vježbama za razvoj glasovnih mogućnosti treba s djecom izvoditi kao jednu igru potičući njihovu maštu i simboliku.

7.1. AKTIVNOSTI PROVEDENE U GRUPI DJECE – PRAKTIČNI DIO SEMINARA DIPLOMSKOG RADA

U odgojnoj skupini dječjega vrtića *Marjan* (objekt *Grdelin*) u Splitu tijekom lipnja 2020. godine provedene su svakodnevne aktivnosti vokalnoga vježbanja s djecom uzrasta od četiri do sedam godina. Prisutno je bilo najviše 16 djece, te su većinom svi sudjelovali u aktivnostima.

Pri planiranju i osmišljavanju aktivnosti, korišteni su razni izvori, najviše autora Berry (1997) te autorice Varošaneć-Škarić (2010). Osmišljene aktivnosti prate literaturu, a prilagođene su uzrastu predškolskoga djeteta. Aktivnosti su oblikovane kao vokalne simboličke igre koje su djeci tematski zanimljive i poticajne. Cilj je razvoj vokalnih sposobnosti djece, točnije elemenata pjevačkoga glasa poput pjevačkoga držanja (pravilne postava tijela za glas), disanja, dikcije i artikulacije, intonacije i ekspresije. Svaki vokalni trening u skupini započinjao je istezanjem i zagrijavanjem te se nastavljao na vježbe disanja, artikulacije te u konačnici pjevanja pjesama prilagođenih dječjem uzrastu i opsegu glasa: *Lovi maca miša*, *Dobro jutro*, *Imali smo pile*, itd.

7.1.1. Primjeri aktivnosti (vokalne vježbe)

1. VJEŽBE ISTEZANJA MIŠIĆA TRUPA I VRATA *Lijepi sunčan dan*

- Prva se vježba fokusira na istezanje mišića vrata. Djeci sugeriram da prvo pogledaju u nebo kažu kakvo je vrijeme, a zatim da pogledaju dolje da vide je li zemlja mokra od kiše; gledanje u "nebo" i "zemlju" ponavljamo četiri puta. Kada smo ustanovili da kiše nema i da je sunce, govorim da idemo u šetnju te da prelazimo cestu gdje gledamo lijevo – desno i tako četiri puta.
- Druga vježba fokusira se na mišiće trupa gdje ukazujem djeci kako smo stigli do velikoga stabla punoga sočnih trešanja te pokazujem djeci da 'beru' istežući ruke prema gore penjući se na prste. Zatim, rade pretklonom u zdjelici 'stavljajući trešnje u košaru istežući trup.' (Slika 2).

- Uz nastavak priče "odjednom je zapuhao snažni vjetar i njihao stablo lijevo-desno" pokazujem djeci treću vježbu gdje rade bočni pretklon trupa lijevo i desno s odručenim rukama prema gore.

Slika 2 Vježbe istezanja trupa

2. VJEŽBA DISANJA *Balon, Zamisli Želju i Puhanje slamkom*

- Prva vježba: govorim djeci da zamisle da je njihov stomačić prazni 'balon' za napuhivanje kojega moramo napuhati za rođendan od prijatelja/ice. Kazujem im da udahnu duboko kroz nos. Pokazujem im da stave dlan na stomak kako bi znali koliko su napuhali. Zatim, kroz usta ispuhaju "balon" kada im kažem da je rođendan završio. Ponovimo to četiri puta. (Slika 3).
- Druga vježba: djeca legnu na pod i zatvore oči i postave dlanove na prsni koš. Kažem da zamisle neku želju tako što je pošalju dahom u trbuh na isti način kao u prethodnoj vježbi, i za ostvarenje želje moraju je 'pustiti' da se ostvari na način da izdišu zrak kroz usta koja su sužena u usnama u obliku slova 'o'. Ponovimo još dva puta tu vježbu, ali prilikom izdisaja djeca izgovaraju glas 'sss' pa onda 'a'. Na taj način povezuju dah sa zvukom.

- Treća vježba: materijali koji su potrebni plastična čaša, sapun (deterđent), voda, slamka. Djeca upuhuju zrak kroz slamku u vodu i promatraju kako se stvaraju mjehurići. (Slika 4)

Slika 3 Vježba disanja *Balon*

Slika 4 Puhanje slamkom

3. VJEŽBE ZA JEZIK I USNE *Kolač i vrući čaj*

- Djeca zamišljaju da imaju fini kolač i da ga jedu tako što gimnasticiraju zatvorenim ustima u sve strane, trajanje 5-10 sekundi
- Zamišljaju da su pojela fini kolač te se oblizuju 10 sekundi po dva puta gimnasticiranjem isplaženim jezikom onda ponavljaju još jednu seriju po 10 sekundi ali izgovaraju vokale I, E s jako isplaženim jezikom (Slika 5)
- Nakon što su djeca 'pojela fini kolač' nastavljam "vrijeme je da popijemo čaj jer smo jako žedni (djeca glume pijenje čaja) no čaj je jako, jako vruć te pokazujem djeci da s vrhom jezika uprtim na vrh tvrdoga nepca brzo izmjenjuju glasove O, U, E.

Slika 5 Vježba za usne i jezik

4. VJEŽBA *Osmijeh*

- Djeca drže usne usne u opuštenom osmijehu ogoljujući gornji i donji red zuba u trajanju od 5-10 sekundi u 3 serije. (Slika 6)
- Osmijeh ne smije biti usiljen i napet; nijedna usna ne smije pokrivati zube.

Slika 6 *Osmijeh*

5. VJEŽBA *Garaža*

- Djeca zamišljaju da su usta velika garaža u koju svako malo ulaze automobili. Kada automobil prilazi vrata garaže se otvaraju i puštaju ga da prođe.
- Donja usna se ne smije naslanjati na zube, a ako to ne uspijeva dijete je može u početku lagano pridržavati prstom. Usta otvarati bez naprezanja, odnosno ne prejako.

Slika 7 *Garaža*

6. VJEŽBA *Sat*

- Djeci sugeriramo da oponašaju sat s kazaljka koje otkucavaju uz skladbu Leroy Anderson: Sinkopirani sat.
- Lagano otvoriti usta, osmijehnuti se i naizmjenično dodirivati vrškom jezika kutove usana u trajanje: 5-10 sekundi.
- Usne su nepokretne, jezik ne treba plaziti prejako van, radi samo vršak.

7. VJEŽBA *Čisti zubi*

- Lagano otvoriti usta, osmijehnuti se i vrškom jezika „počistiti“ gornje zube s unutarnje strane, pokretima iz strane u stranu.
- Vršak jezika ne smije viriti van iz usta, niti se uvrtni prema unutra; donja je vilica nepokretna. (Slika 8)

Slika 8 Čisti zubi

8. VJEŽBA ZA JEZIK *Životinjska farma*

- Djeca imaju za zadatak oponašati razne životinje, svaku u trajanju od 5-10 sekundi
- konj: nji, nji, nji, nji, ...
- magarac: ia, ia, ia, ia,...
- koza: me-e, me-e, me-e, ...
- kokoš: ko, ko ko, ko, ko,....
- zmija: szszszszs ...
- djeca predlažu dalje koju bi životinju mogli imitirati

Slika 9 Imitacija zmije

9. VJEŽBA za jezik: "PČELA"

- Djeca se pretvaraju da su pčele koje lete s cvijeta na cvijet i zuje: hodaju po sobi dječjega boravka zaobilazeći ostalu djecu iz skupine izgovarajući glas "bzzzz..., bzzzzz" u trajanju od 20 sekundi (Slika 10).
- Potrebno je da djeca što duže zadržavaju zrak u trbuhu kako bi glas 'z' što dulje trajao.

Slika 10 *Pčela*

10. VJEŽBA ZA USNE *Pronađi skriveni predmet*

- Jedno dijete mora pokriti oči ili napustiti prostoriju dok ostala djeca sakriju određeni predmet ili igračku na određeno mjesto u sobi.
- Djeca usmjeravaju to dijete da lakše pronađe predmet tako što naglašeno usnama izgovaraju glas "pe, pe, pe, pe, pe,...".
- Kako se dijete približava predmetu tako djeca ubrzavaju vokalizaciju.

11. VJEŽBA *Parni stroj*

- Podijelimo djecu u dvije skupine: jedna uzastopno izgovara glas 'k': k,k,k,k,... dok druga istovremeno izgovara vokal 'c' : c,c,c,c,... (Slika 11).
- Nakon desetak sekundi na znak odgojitelja, djeca koja su izgovarala 'k' sada izgovaraju 'c' i obrnuto u istom trajanju.

Slika 11 *Parni stroj*

12. VJEŽBA *Muha*

- Djeca zamišljaju da je došla dosadna muha koja leti oko glave.
- Mumljaju tako što zatvorenih usta proizvode vokal 'mmmm,...' usmjeravajući ga prema usnama.
- Potrebno je duboko udahnuti te zadržani dah polako ispuštati kako mi glas što duže trajao.
- Djeca mogu dodati trzaje glavom kako bi vidjeli promjenu u frekvenciji i kako bi više dočarali zvuk muhe ili mušice.
- Aktivnost traje oko 15 -20 sekundi gdje imamo uzastopna ponavljanja ovisno o djetetovim mogućnostima.

13. VJEŽBA *Brzalice*

- Djeca pokušavaju izgovoriti rečenice koje su zahtjevne jer se ponavljaju isti suglasnici i slične su riječi u rečenici.
- Dijete kada zapamti sadržaj rečenice treba ponoviti istu tri puta uzastopno bez da pogriješi.
- Aktivnost za grupu od dvoje do četvero djece ili 'jedan na jedan'.
- Primjeri brzalice:
  - a) *Petar Petru plete petlju*
  - b) *Riba ribi grize rep*
  - c) *Igla igra igru igle*
  - d) *Miš uz pušku, miš niz pušku*
  - e) *Na kantar katran, kantar mjeri katran.*
  - f) *Ture bure gura, bula bure valja*

14. VJEŽBA *Raspjevana jeka*

- Priča: "Popeli smo se na planinu s koje se pružio predivan pogled kojem želim nešto kazati. Ja ću poslati poruku a vi ćete biti moja jeka koja će mi vratiti poruku".
- U prvoj oktavi djeca čuju glas odgojitelja koji pjeva glas 'a' u tonovima od c1, d1, e1, d1, c1, te djeca kao 'jeka' pjevaju zadano. Sve se ponavlja tri puta.
- Ponavljaju istu melodiju samo s drugim samoglasnicima: e, i, o, u.
- Djeca sada reproduciraju glas 'a' u rasponu tonova c1, d1, e1, f1, g1, f1, e1, d1, c1. Sve se ponavlja tri puta.
- Djeca koriste istu melodiju, ali uz druge samoglasnike: e, i, o, u.

7.1.2. Zapažanja

Vježbe istezanja djeca su radila svaki dan prije svake aktivnosti. Sve aktivnosti djeca nisu radila jer bi to bilo nemoguće za njihovu pažnju. Zadržavala su koncentraciju do 40 do 60 minuta. U tome su bila nešto uspješnija starija djeca. Također, vježbe disanja bismo izvodili svaki put kad bismo imali vokalni trening osim treće vježbe sa slamkom koju su djeca probala samo jednom. Nakon tri ili četiri izvođenja vježbi disanja djeca su pokazala napredak u tehnici. Uspjela su zadržati dah postepeno ispuštati nešto bolje nego na početku. U prvim pokušajima djeca bi uzela veliku količinu zraka i naglo ispustila sav zrak. Zamišljanje balona koji se duži uz skupljene usnice olakšalo je postepeno ispuštanje zraka.

Nije trebalo puno poticaja za dječju simboličku igru koja se protezala kroz vokalne vježbe. Lako su se uživljavala u zadane situacije. Glumili su da jedu, piju, imitirali razne životinje vokalno uz geste, a da nisu bili ni svjesni da uče. Geste su djeci pomogle da kontroliraju dah i držanje tona, posebice u zadnjoj vježbi kada su rukom pratila tonove različite visine. Nadalje, raširenim rukama koje su predstavljale krila pčele su pomogli sebi održati dulji zvuk. Vježba *Sat* ih je posebno dojmila. Uz imitiranje otkucaja sata djeca su uključila pokret i slušanje uz rekvizite. Osim toga, imitiranje pčele i muhe počeli su igrati samoinicijativno bez odgojiteljeva impliciranja.

Poteškoća su imali u vježbi *Pronađi skriveni predmet* gdje su se mučili s ponavljanjem sloga 'pe' s naglaskom na vrh usana. Glas bi im nestajao te ih je trebalo poticati da nastave kako bi pomogli djetetu da pronade skriveni predmet. Primijeti se kako znaju otići u 'krajnosti', prelagano bez truda izvode vježbe ili se prejako trude. Također, igra s brzalicama im je bila zahtijevna, neki su osjećali frustraciju. No, djeci je kazano kako je u redu griješiti i nasmijati se.

Često bi igre završili pjevanjem pjesama (Slika 12) uz pratnju instrumenta (ukulele) koji im je sugerirao dinamiku i promjene u dinamici, tempu i ritmu. Igre su namijenjene i provođene s cijelom grupom djece osim igre s brzalicama koje su rađene u manjim grupicama u ležernoj atmosferi s troje do četvero djece.

Slika 12

8. ZAKLJUČAK

Vokalni aparat se sastoji od organa za probavu i disanje koji služe za nastanak glasa i fonaciju. Glasnice tek uz rezonantne prostore mogu proizvesti željeni intenzitet i boju vokala. Dječji vokalni aparat razlikuje se od odrasloga i ubrzano se mijenja kao posljedica brzoga odrastanja. Od njega ne možemo očekivati velike kapacitete, no možemo na pravilan način, vokalnim podukom razvijati pjevačke vještine. Istraživanja su pokazala kako je rad na vokalnim mogućnostima utjecao na kvalitetnije, intonacijski točnije pjevanje od one djece koja tu poduku i iskustvo nisu imala. Opseg dječjega glasa nije velik, no od početnih e1 do a1 proširuje se od c1 do c2 ili e2. Iako je faktor odrastanja bitan bitni su i vanjski faktori, a to je kvalitetna pjevačka poduka na svim sastavnicama glasa: pravilnoga postava, disanja, dikcije i artikulacije, umjetničke ekspresije, intonacije. Odgojitelj mora biti glazbeno educiran. Vokalna vještina odgojitelja najvažniji je vanjski faktor utjecaja na dječji glas. On je model učenja koji mora što više pružiti glazbena iskustva djeci, birati pjesme prilagođene njihovom glasu, pratiti njihov interes, prepoznati individualne poteškoće i izbjeđavati kritiku. Više iskustva stvorit će i veći interes kod djece. Odgojitelj može s djecom raditi vokalne vježbe prilagođene njihovom načinu učenja –igri. One utječu na sastavnice pjevanja, pa tako postoje vježbe za držanje, disanje, dikciju. Vokalne vježbe i pjevanje su se prema istraživanjima pokazali učinkovitiji kada se održavaju vremenski kraće, a češće, u grupnom i individualnom načinu rada. Prilikom pjevačkih aktivnosti treba paziti na nježni vokalni aparat djeteta. Vikanje, nadglasavanje, loš san, veliko forsiranje tokom pjevanja, deranje i stres narušavaju vokalnu produkciju.

U sklopu rada provedeni su vokalni treninzi u obliku vokalnih igara s djecom predškolskoga uzrasta tijekom mjeseca lipnja. Djeca su pokazala kako nemaju iskustva s takvim načinom rada i glazbenoga iskustva općenito. No pokazala su interes, volju te napredak. Unatoč tome što je vremensko razdoblje za vokalne vježbe bilo kratko, vježbe su bile dovoljni poticaj za daljnje razvijanje njihovih vokalnih mogućnosti.

9. LITERATURA

- Berry, C. (1997) *Glumac i glas*. Zagreb: Hrvatsko društvo kazališnih kritičara i teatrologa.
- Čargo, M. (2018). Vokalna higijena i najčešća oštećenja vokalnog aparata. Diplomski rad. Zagreb: Medicinski fakultet
- Gazdag, G., Warren, S. F. (2000). Effects of Adult Contingent Imitation on Development of Young Children's Vocal Imitation. *Journal of Early Intervention*, 23(1), 24–35.
- Gospodnetić, H. (2015). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima*. Zagreb : Mali profesor.
- Henry, W. (2001). Vocal Development in General Music: Bringing Two Worlds Together. *General Music Today*, 15(1), 4–8.
- Jurkić, Đ. (2016). *Istraživanje o vokalno-tehničkim kompetencijama glazbenih pedagoga u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini*. Diplomski rad. Pula: Muzička akademija Pula
- Kim, J. (2009). Children's Pitch Matching, Vocal Range, and Developmentally Appropriate Practice. *Journal of Research in Childhood Education*, 14:2, 152-160.
- Kovačić G. (2000). Vokalna higijena: koliko o njoj znaju (budući) vokalni profesionalci. *Hrvatska revija za rehabilitaciju istraživanja*, 36 (1), 37-61.
- Kovačić G., Heđever M., Buđanovac A. (2000). Utjecaj vokalne probe na akustičke karakteristike glasa profesionalnih pjevačica. *Hrvatska revija za rehabilitaciju istraživanja*, 137. – 144.
- Krnić, M. (2013). Pjesma u udžbenicima glazbene kulture u prvim trima razredima osnovne škole. *Tonovi*, 62,28.(2), 63-75.
- Liao, M.-Y., & Davidson, J. W. (2007). The use of gesture techniques in children's singing. *International Journal of Music Education*, 25(1), 82–94.
- Maerker Garner, A. (2009). Singing and Moving: Teaching Strategies for Audiation in Children. *Music Educators Journal*, 95(4), 46–50.

Radočaj-Jerković, A. (2015). Identifikacija i sistematizacija razvojnih elemenata dječjeg pjevačkog glasa. *Tonov*, 65,30.(1), 77-87.

Rajović, R. (2017). *Kako igrom uspješno razvijati djetetov IQ*. Split : Harfa.

Riman, M. (2008). *Dijete pjeva : pjevanje u prvom, drugom i trećem razredu osnovne škole : priručnik za učitelje s metodičkim uputama i izborom pjesama*. Rijeka : Učiteljski fakultet.

Rinta, T. (2009). Children`s speaking and singing voices`are one voice:evidence from perceptual analyses od independent voice parameters. *Journal of music, technology and education* ,2, 127-140.

Rutkowski, J. (1996). The Effectiveness of Individual/ Small-Group Singing Activities on Kindergartners` Use of Singing Voice and Developmental Music Aptitude. *Journal of Research in Music Education*, 44(4), 353–368.

Smith, R. B. (1963). The Effect of Group Vocal Training on the Singing Ability of Nursery School Children. *Journal of Research in Music Education*, 11(2), 137–141.

Šmit, M.B. (2001). *Glazbom do govora*. Zagreb:Naklada Haid.

Trollinger, V. (2007). Pediatric vocal development and voice science:Implications for teaching singing. *General music today*, 20, 19-25.

Varošaneć-Škarić, G. (2010). *Fonetska njega glasa i izgovora*. Zagreb: FF press

Welch, G.F. (2009). Evidence of the development of vocal pitch matching ability in children. *Japanese Journal of Music Education Research*, 39(1), 38-47.

Završki, J. (1979). *Rad s dječjim pjevačkim zborom : metodički priručnik za nastavnike glazbenog odgoja i voditelje dječjih pjevačkih zborova*. Zagreb : Školska knjiga.

Smetnje rezonancije i fonacije. <http://www.foni.mef.hr/Prirucnik/Fonijatrija.htm>.

Pristupljeno: 15.08.2020

Pletikos, E. Kultura govora – Glas. https://fonet.ffzg.unizg.hr/pletikos/predav-kultura_gov/2_Glas-fonacija.pdf. Pristupljeno: 15.08. 2020.

Sažetak

Vokalnim aparatom čovjek proizvodi zvuk procesom fonacije. Dječji glas ima ograničen opseg koji se proširuje tokom ranoga i predškolskoga razdoblja. Razlikujemo dva registra dječjega glasa: čeon i prsni. Dječje pjevanje ima svoje neizostavne sastavnice: pjevačko držanje, disanje, dikciju i artikulaciju, dinamiku i umjetničku ekspresivnost. Dječje vokalne mogućnosti su ograničene, a vokalni aparat nježne građe. Stoga treba paziti prilikom pjevanja da ne oštetimo glas. Opasna govorna ponašanja poput vikanja i nadglasavanja nisu poželjna, dok se treba njegovati vokalna higijena. Poznavanjem vokalnih mogućnosti djece i njihovih predispozicija možemo sustavno djelovati na razvoj vokalnoga aparata raznim vokalnim vježbama prilagođenim djetetovu načinu učenja. U predškolskim ustanovama poželjno je raditi na razvoju vokalnih mogućnosti u grupnom i individualnom načinu rada. Odgojitelj kao metodičar glazbene kulture mora biti dobro pripremljen, educiran. Odgojitelj prvo usavršava svoje vokalne mogućnosti. Pomaže djeci kod savladavanja pravilnoga disanja, držanja, intonacije, artikulacije, dikcije i umjetničke ekspresije te identificira individualne potrebe svakoga djeteta. U dječjem vrtiću „Marjan“ u Splitu (objekt „Grdelin“), provedene su razne vokalne vježbe fokusirane na razvoj sastavnica dječjega pjevačkoga vokala kroz simboličke igre. Unatoč ranijem neiskustvu s vokalnim vježbama, mogao se uočiti napredak jer su djeca pokazala veliki trud i interes za učenjem.

Ključne riječi: vokalni aparat, opseg glasa, sastavnice pjevačkog glasa, pjevanje, fonacija, vokalne vježbe.

DEVELOPMENT OF VOCAL ABILITIES OF EARLY AND PRESCHOOL CHILDREN

Abstract

With the vocal apparatus, man produces sound through the process of phonation. A child's voice has its limited range that expands during the early and preschool period. We distinguish two registers of children's voice, frontal and thoracic. Children's singing has its indispensable components: singing posture, breathing, diction and articulation, dynamics and artistic expressiveness. Children's vocal abilities are limited, and the vocal apparatus of gentle build. Therefore, care should be taken when singing not to damage the voice. Dangerous speech behaviors such as shouting and overvoting are not desirable, while vocal hygiene should be nurtured. By knowing the vocal abilities of children and predispositions, we can systematically act with various vocal exercises adapted to the child's way of learning. In preschool institutions, it is desirable to work on the development of vocal abilities in group and individual mode. The educator as a methodologist of music culture must be well prepared, educated. The educator first perfects his vocal abilities. It helps children with proper breathing, posture, intonation, articulation, diction and artistic expression and identifies the individual needs of each child. In the kindergarten Marjan in Split (Grdelin facility), various vocal exercises were conducted focused on the development of the components of children's singing vocals in the form of symbolic games. Despite no experience with vocal exercises before, progress could be seen as the children showed great effort and interest in learning.

Key words: vocal apparatus, range of voice, components of the singing voice, singing, phonation, vocal exercises.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Matea Grbeša kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistar ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, izjavljujem da je ovaj završni/diplomski rad rezultat isključivo mog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i literatura. Izjavljujem da ni jedan dio završnoga/diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, stoga ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnoga/diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 16. rujna 2020.

Potpis:

IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOGA/DIPLOMSKOGA RADA (PODCRTAJTE ODGOVARAJUĆE) U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOGA FAKULTETA U SPLITU

Student/Studentica: Matea Grbeša

Naslov rada: Razvoj vokalnih sposobnosti djece predškolske dobi

Znanstveno područje: Umjetničko područje

Znanstveno polje: Glazbena umjetnost

Vrsta rada: Diplomski rad

Mentor/Mentorica rada (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): mr. sc. Marijo Krnić, predavač

Članovi Povjerenstva (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): prof. dr. sc. Snježana Dobrota, Daniela Petrušić, asistent

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanoga završnoga/diplomskoga rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice potpuno odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude: (zaokružite odgovarajuće)

a) u otvorenom pristupu

b) dostupan studentima i djelatnicima FFST-a

c) dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6 mjeseci / 12 mjeseci / 24 mjeseca (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

U slučaju potrebe (dodatnoga) ograničavanja pristupa Vašemu ocjenskomu radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnomu tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak: 16. rujna 2020.

Potpis studenta/studentice:

